

SULYOK MÁRTON¹

Alkotmányos identitás elméletben és gyakorlatban²

*Az ifjúságpolitika és állampolgári nevelés
értékfókusa az Egyesült Államokban*

Constitutional identity in theory and in practice

*The value focus of youth policy and civic(s) education
in the United States of America*

*“to ... secure the blessings of liberty to ... our posterity”
(„hogy a szabadság áldásait biztosíthassuk utódaink számára”)³*

Absztrakt

Magyarországon a tavalyi év során megindult a diskurzus a 2009–2024-es (2025-től hatálytalan) Nemzeti Ifjúsági Stratégia újraalkotásáról, és arról, hogy abban mekkora hangsúlyt kell adni az alkotmányos önazonosság (alkotmányos identitás) értékeinek. Az alkotmányos önazonosság és ezzel összefüggésben a keresztény kultúra védelme az Alaptörvény alapján az állam minden szervének kötelezettsége. Ha ezt az alaptörvényi rendelkezést tényleges tartalommal kívánjuk megtölteni, akkor számba kell venni az alkotmányos identitás értékeit, azok ifjúságpolitikai relevanciája szempontjából. Az Ifjúsági Stratégia olyan területekre is hat, mint az oktatás, köznevelés, s ezáltal hosszú távon képes formálni a fiatalok gondolkodását, állampolgári aktivizmusát, valamint alkotmányos és polgári értékekről vallott felfogását. A jelen írás nem a magyar, hanem az amerikai komparatív vonatkozások

- ¹ Jogász, állam- és jogtudományok doktora (PhD), egyetemi adjunktus, SZTE Közjogi Intézet. Az MCC Közjogi Műhelyének vezetője.
- ² A tanulmány a Georgetown University Law Center, Georgetown Center for the Constitution keretében töltött vendégkutatói időszak alatt készült. A szerző köszönettel tartozik a támogatásért a Hungary Foundation vezetésének, valamint Liberty Bridge Fellowship programjának a kutatás finanszírozásáért.
- ³ Részlet az Egyesült Államok Alkotmányának preambulumból.
A szerző fordítása. (A szerk.)

vizsgálatát végzi el, és e tekintetben az Egyesült Államokban létező számos program tartalmára összpontosít annak feltárása kapcsán, hogy azok kapcsolatba hozhatóak-e az alkotmányos identitás magyar alkotmánybíróági értelmezésében megjelenő értékekkel, és figyelembe veendők-e a későbbi reformok folyamatában.

Kulcsszavak: alkotmányos identitás, ifjúságpolitika, oktatáspolitikai, reform, értékek, Magyarország, Egyesült Államok, stratégia, kodifikáció, jogalkotás

Abstract

Over the past year, a discourse has been initiated in Hungary regarding the renewal of the National Youth Strategy for 2009–2024 (no longer in force since 2025), as well as the extent to which the values of constitutional self-identity (constitutional identity) should be emphasized within it. The protection of constitutional self-identity and, in this context, the protection of Christian culture, constitutes an obligation of all bodies of government under the Fundamental Law of Hungary. If this constitutional provision is to be given actual substance, it is necessary to identify the values of constitutional identity with regard to their relevance to youth policy. The Youth Strategy also affects areas such as education and public schooling, and is therefore capable, in the long term, of shaping young people's thinking, their civic engagement, and their understanding of constitutional and civic values. This paper does not examine the Hungarian context, but rather undertakes a comparative analysis focusing on the United States and, in this regard, concentrates on the content of various existing programs in order to explore whether they can be associated with the values reflected in the Hungarian Constitutional Court's interpretation of constitutional identity, and whether they should be taken into account in the process of future reforms.

Keywords: constitutional identity, youth policy, education policy, reform, values, Hungary, United States of America, strategy, codification, legislation

Bevezetés

Magyarországon kis tudományos és policy-műhelyekben megindult a diskurzus a 2009–2024-es (2025-től hatálytalan) Nemzeti Ifjúsági Stratégia újraalkotásáról, és arról, hogy abban mekkora hangsúlyt kell adni az alkotmányos önazonosság (alkotmányos identitás) értékeinek.

Az alkotmányos önazonosság és ezzel összefüggésben a keresztény kultúra védelme az Alaptörvény alapján az állam minden szervének kötelezettsége. Ha ezt az alaptörvényi rendelkezést tényleges tartalommal kívánjuk megtölteni, akkor számba kell venni az alkotmányos identitás értékeit, azok ifjúságpolitikai relevanciája szempontjából. Az Ifjúsági Stratégia olyan területekre is hat, mint az oktatás, köznevelés,

s ezáltal hosszú távon képes formálni a fiatalok gondolkodását, állampolgári aktivizmusát, valamint alkotmányos és polgári értékekről vallott felfogását.

A jelen írás nem a magyar vonatkozások vizsgálatát végzi el. E szempontból pusztán annyit említek kiindulópontként, hogy az irányadó jogértelmezés szerint milyen elemekre érdemes összpontosítani az alkotmányos identitás tartalma kapcsán. A magyar Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az alkotmányos identitás elemei között tarthatjuk számon (I) a szabadságjogokat, közülük is kiemelve a vallásszabadságot, (II) a hatalommegosztás elvét, (III) az államformát (mint köztársaságot) és ehhez kapcsolódóan (IV) a parlamentarizmus elvét, (V) a jogegyenlőséget, (VI) a bírói hatalom elismerését, valamint (VII) a magyar történeti alkotmány vívmányait, amelyek a magyar jogrendszer alapját képezik. Az Alkotmánybíróság még a védelem körébe sorolja (VIII) az egyének életfeltételeit (tkp. jólétét), különösen az alapjogok által védelt magánszférájukat befolyásoló körülményeket, valamint (IX) a nyelvi, történelmi és kulturális hagyományokat is.⁴

A részletek vizsgálata előtt azonban fontos leszögezni, hogy az alkotmány mint annak a keretnek a meghatározója, amelyben a nemzet tagjai élni szeretnének, eltérő funkciókkal rendelkezik az európai nemzetállamokban, így Magyarországon és az Egyesült Államokban.

Ha általánosságban vizsgáljuk az alkotmányok funkcióit jogi értelemben, akkor „elkülöníthető az államhatalmat konstituáló, racionalizáló és korlátozó funkció (I), a stabilizáló és rendezettséget biztosító (II), a legitimáló (III), a polgárok alapvető jogait és ezek védelmét biztosító (IV), illetve az alkotmány konszenzusképző, egységteremtő [funkció] (V)”.⁵

Jelen írás a (II), (III) és (V) funkciókra összpontosít, mert ezek relevánsak a magyar–amerikai viszonylatú összehasonlítás szempontjából. Az alkotmányos identitás értékeire épített állampolgári nevelés kapcsán különösen az (V) funkció szerepe fontos.

⁴ Bővebben lásd: Az Alkotmánybíróság 22/2016. (XII. 5.) AB határozata, Indokolás [65]–[66].

⁵ Tribl 2019, 121. Tribl a funkciók kapcsán Petrétei József megközelítését és szempontrendszerét tartja alkalmazandónak.

Amíg az Alaptörvény tartalma és értékei kapcsán kérdéses, hogy fennáll-e valós társadalmi konszenzus és alapvető megegyezés azokkal kapcsolatban, addig az Egyesült Államokban ez az egyetértés tulajdonképpen megkérdőjelezhetetlen, és az alkotmányt annak szimbolikus szerepe, időtállósága, többségében egységes megítélésű és merítésű történeti narratívája teszi alkalmassá arra, hogy az alkotmányos identitás fent azonosított értékeire történő – nem csak azokon alapuló – nevelés lehessen sikeres.

Máshogyan minősül tehát az alkotmány mint jogi, politikai és esztétikai dokumentum a két jogrendszerben. Mivel az alkotmány – mostanság az új magyar közbeszédben is sokat emlegetett – egységesítő funkciója stabilizálhatja és legitimálhatja is annak értékrendjét, így fontos annak áttekintése, hogy a magyar vonatkozásban egzakt módon (eddig) azonosított értékek – amelyek fontosak lennének a múlt, jelen és jövő magyarjainak szövetségeként definiált Alaptörvényre⁶ épülő állampolgári nevelésben – hogyan jelennek meg a vizsgált amerikai keretek között.

A fentiekre is tekintettel az írás azt elemzi, hogy az Egyesült Államok ifjúságpolitikája, valamint az annak prioritásait megvalósító nevelési és oktatási programok tartalmi oldalán mely magyar alkotmányos-identitás-elemek jelennek meg.

Ebben a keretben elsőként azt azonosítom, hogy az oktatási és nevelési feladat meghatározásában és kivitelezésében milyen állami és nem állami (ti. társadalmi) szereplők vesznek részt. Ezt követően az állampolgári nevelés (*civic education, civics*) területére tartozó néhány jelentősebb program tartalmi vizsgálata következik, többek között olyan *flagship*-programokkal, amelyek a gyermekek és az ifjúság (I) állampolgári nevelését, (II) alkotmányos értékekre, valamint (III) magára az alkotmányra vonatkozó ismereteit, valamint (IV) jogtudatosságuk növelését célozzák – középpontban az alkotmányos identitás fenti értékeivel. Ezt követően pedig az amerikai ifjúságpolitika és állampolgári nevelés összefüggéseinek értékelése következik, a következtetések megfogalmazása előtt.

6 Lásd: Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.), Nemzeti Hitvallás: „Alaptörvényünk jogrendünk alapja, szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között. Élő keret, amely kifejezi a nemzet akaratát, azt a formát, amelyben élni szeretnénk.”

Kié a feladat? Az állam és a civil szféra szerepe az állampolgári nevelésben és az alkotmányos értékek megismertetésében

Ha első körben megvizsgáljuk a nemzeti szintű jogalkotás terét (ahol a magyar stratégiaalkotás is zajlik), akkor az látható, hogy Amerikában számos szövetségi törvényt hoztak létre, amely „bekapcsolt” vagy támogatást nyújtott ilyen programok számára.

Az 1988-as Constitution Heritage Act az amerikai alkotmány születésének 200 éves évfordulója alkalmából készült, és egy „nemzeti parkok függetlenségével felruházott” nemzeti történelmi emlékparkot hozott létre Philadelphiában (National Center for the United States Constitution, mai nevén: National Constitution Center).⁷ A törvény céljai között megjelenik, hogy a Center az alkotmányról nem ideológiailag kötött (*non-partisan*) oktatási programokat szervezzen, amelyek tekintettel vannak a dokumentumnak a nemzet sorsára gyakorolt hatására, és bemutatják azokat az amerikaiakat is, akik elengedhetetlenek voltak az alkotmány megalkotásában. Az NCC Philadelphiában számos oktatási *flagship*-programot szervez és vezet. Nemzeti szintű oktatási erőforrásközpontja az ún. Constitution 101, és olyan programokat ajánl, amelyek a tanulók és a tanárok tudásbázisát is színesítik az alkotmánnyal kapcsolatban.

A második fontos, a bicentenárium évéhez kötő törvény az a 1986 októberében elfogadott James Madison Memorial Fellowship Act, amely létrehozta a James Madison Memorial Fellowship Foundation-t, amely alapítványi (*trust fund*) formában költségvetési (*appropriations*) és magánforrásokon (*private*) keresztül támogatja társadalom- vagy történelemtudományi témájú graduális tanulmányok folytatását az alkotmánnyal kapcsolatos képzésen keresztül.⁸

7 Public Law 100–433, 100th Congress (Sept. 16, 1988), 102 Stat. 1640–1642. <https://www.congress.gov/100/statute/STATUTE-102/STATUTE-102-Pg1640.pdf>

8 Public Law 99–500, 99th Congress (Oct. 18, 1986), 100 Stat 1783–76 – 1783–82. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-100/pdf/STATUTE-100-Pg1783.pdf> (letöltés dátuma: 2025. nov. 30.) Magáról az Alapítványról a törvény 1989-es és 1991-es módosításait is tartalmazó szöveg a fenti jogszabály javított verziójaként Public Law 99-591 számon itt érhető el: [govinfo.gov, https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2021-title20/html/USCODE-2021-title20-chap57.htm](https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2021-title20/html/USCODE-2021-title20-chap57.htm) (letöltés dátuma: 2025. 11. 30.)

Egy 2005-ös költségvetési „salátatörvény” (*omnibus legislation*) pedig azt rendelte el, hogy minden szövetségi támogatásban részesülő oktatási intézmény minden év szeptember 17-én (vagy ha hétvégére esne, az ehhez legközelebb eső hétköznapi nap valamelyikén) szervezzenek az alkotmánnyal kapcsolatos programot.⁹ Innentől datálódik az ún. Constitution Day, azaz az Alkotmány Napja. Az „alkotmánynapi” programok nemzeti szinten elérhetőek, és kiterjednek az óvodától a középfokú oktatás utolsó évéig, valamint a felsőoktatásra is.¹⁰

Egy újabb fontos jogszabály a 2015-ös Every Student Succeeds Act (ESSA), amely az eredetileg a 2004-es American History and Civics Education Act-tel elfogadott költségvetési kereteket és programokat¹¹ engedélyezi újra az Oktatási Minisztérium fennhatósága alatt, kompetitív alapú pályáztatás mellett.¹² Ennek fókuszában többek között az Alkotmány és a Bill of Rights (az első tíz kiegészítést tartalmazó alapjogi katalógus) áll, amelyekről ún. Presidential és Congressional akadémiák szervezhetőek – az első esetben amerikai történelmet és állampolgári ismereteket oktató tanárok számára, míg a második esetben középiskolás diákok számára intenzív szemináriumok formájában.¹³

9 Public Law 108–447, 108th Congress (dec. 8, 2004), 118 Stat. 2809 et ss. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-108publ447/html/PLAW-108publ447.htm> A törvény azt is elrendeli egyébként, hogy minden új szövetségi alkalmazott részesüljön az alkotmánnyal kapcsolatos oktatásban és képzésben, de ez az írás jelen fókusza szempontjából irreleváns.

10 Egy alkalommal a szerzőnek is volt alkalma egyetemi keretek között az amerikai alkotmánnyal kapcsolatos előadás tartására kortárs vitákról a University of Dayton jogi karán, a születési előjogon alapuló állampolgárság témakörében.

11 Public Law 114–95, 114th Congress (Dec. 10, 2015) 129 Stat. 1802, amely az 1965-ös ESEA (Elementary and Secondary Education Act) jogszabályt erősíti meg hatályában. (Lásd még: 20 U.S.C. §§ 6662–6663, Subpart 3, ESEA) <https://www.congress.gov/114/plaws/publ95/PLAW-114publ95.pdf>

12 Public Law 108–474, 108th Congress (Dec. 21, 2004) 118 Stat. 3898. <https://www.congress.gov/bill/108th-congress/house-bill/5360/text>. E jogszabály alapja is a fentebb idézett 1965-ös ESEA, amelynek alapvető tantervi keretei közé a K–12 (értsd: óvoda–12. osztály) korcsoportban későbbi módosítások kapcsán kerültek bele az amerikai történelem és állampolgári ismeretek blokkok.

13 A programokkal kapcsolatos információkat tartalmazó honlap (<https://www.ed.gov/grants-and-programs/grants-birth-grade-12/well-rounded-education-grants/american-history-and-civics-academies-84422a>) szerint a támogatásra nyitva álló költségvetési keretek meghosszabbításra nem kerültek, így azokról friss információ nem érhető el. A honlap utolsó karbantartását 2025 nyarán végezték el, amelynek azonban köze lehet azon erőfeszítésekhez is, amelyek az Oktatási Minisztérium átvilágításával és átszervezésével kapcsolatosak, a második Trump-kormányzat célkitűzéseivel igazodóan.

2021-ben kezdeményezték a Civics Secures Democracy Act-et, amely azonban nem került elfogadásra,¹⁴ s így a James Madison Memorial Fellowship kereteinek újrafeltöltése az ott tervezett 20 millió dolláros szövetségi támogatással nem került feltöltésre, azonban ez nem jelenti azt, hogy a program megszűnt volna.

Az alulról felfelé építkező, jogalkotás nélkül létrejött civil kezdeményezések között is találunk ilyen programokat.

A kaliforniai székhelyű, 1981-ben alapított és eredetileg a UCLA egyetemhez köthető Center for Civic Education (CCE) nonprofit szervezet¹⁵ említendő, amely létrehozta a 90-es évekre nemzeti eléréssel rendelkező We the People: the Citizen and the Constitution c. programot.¹⁶ Ez a képzés az óvodától a középiskola utolsó osztályáig elérhető, és többek között például szimulált kongresszusi meghallgatások szervezésén, nemzeti (szövetségi) és állami szintű versenyek szervezésén keresztül. Az oktatási anyagok¹⁷ egyebek mellett olyan kérdésekre fókuszálnak mint: (I) az amerikai politikai rendszer filozófiai és történeti alapjai, (II) az Alkotmány Alapítók általi elkészítésének módja, (III) az Alkotmány megváltoztatása a Függetlenségi Nyilatkozatban foglalt célok megvalósítása érdekében, (IV) az Alkotmányban foglalt elvek és értékek hogyan formálták az amerikai intézményeket és gyakorlatokat, (V) milyen jogokat véd a Bill of Rights, (IV) milyen kihívásokat rejteget az évszázad az amerikai alkotmányos demokrácia számára.

A korábbi Harvard jogi kari dékán, valamint legfelsőbb bíró, Sandra Day O'Connor által alapított iCivics online platform nemzeti eléréssel pártfüggetlen, állampolgári ismeretekkel kapcsolatos játékokat és tan-

14 S.879, 117th Congress, 1st Session (2021–2022), Mar. 22, 2021. <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-bill/879/text>

15 Bővebben lásd: Center for Civic Education: Democracy depends on civic education. <https://www.civiced.org>

16 Bővebben lásd: Center for Civic Education: We the People. <https://civiced.org/we-the-people>

17 A Center for Civic Education 2017-ben (*Strengthening Democracy through History and Civics American History and Civics Presidential Academies for Teachers And Congressional Academies for Students* címen) egy összetett jelentést készített az Oktatási Minisztérium számára a programról és annak offline és online elérhető tartalmáról, illetve annak fejlesztéséről a 2018–2022-es időszak vonatkozásában. A fentieket ezen jelentés alapján foglaltuk össze. Center for Civic Education: *Strengthening Democracy through History and Civics American History and Civics Presidential Academies for Teachers And Congressional Academies for Students*. <https://www.ed.gov/sites/ed/files/2019/02/CenterforCivicE-D2018academiesnarrativefinal.pdf>

tervi újításokat népszerűsít, amelyek közel 150 000 oktatóhoz és 9 millió gyermekhez jutnak el.¹⁸ A rendszer érdekessége, hogy bár nem jogalkotáson alapszik, mégis az egyik legnagyobb, átfogó, K–12 korosztályban elérhető program.

Hasonló kezdeményezés a Close Up Foundation, amely Washington, D.C. központtal 1971 óta nonprofit szervezetként utaztat felső tagozatos és középiskolás diákokat a fővárosba, Philadelphiába, Williamsburgbe és Gettysburgbe (az amerikai függetlenségi háború és alkotmányozási folyamat kulcsállomásaira), hogy terepgyakorlat jellegű történelem és állampolgári ismeretek oktatásban részesülhessenek. Létrehozásához szintén nem kapcsolódik jogalkotás, de részesülhet oktatási tevékenységével kapcsolatos költségvetési támogatásban is.¹⁹

Egy másik, Washington, D.C. központtal működő kezdeményezés, az American University Washington College of Law egyik professzora (és jelenlegi marylandi kongresszusi képviselő, 8. körzet), Jamin Raskin által alapított Marshall-Brennan Constitutional Literacy Project olyan kulcsfontosságú legfelsőbb bírósági eseteken keresztül hozza közelebb az alkotmányjog megértését a főváros környékbeli fiatalsághoz, amelyek közvetlenül kapcsolódnak mindennapjaikhoz és élményeikhez, ezáltal nevelve őket az aktív állampolgárságra és az ahhoz szükséges készségekre.²⁰

A hasonló, kimondottan konzervatív képzések közül elsőként emelkedik ki a Trump első és második adminisztráció ideológiai háttérjének is számító, 1973-ban alapított és Ronald Reagan elnöksége alatt nagy befolyásra szert tett The Heritage Foundation, amelynek *Guide to the Constitution* c. kézikönyve nagyban meghatározza a fiatalokra fókuszáló szakmai képzés (ún. *Heritage Academy*)²¹ és a szakmai gyakorlonoki és ifjú vezetőkre szakosított programok elvi és értéktartalmát. Az online képzésen keresztül külföldi fiatalokat is bekapcsolnak az amerikai alkotmányos gondolkodásról szóló párbeszédbe.

A Dennis Prager médiaszemélyiség érdekköréből kinőtt Prager U (Prager University) Kids elnevezésű nevelési programja klasszikus ame-

18 Bővebben lásd: iCivics. <https://vision.icivics.org/about/>

19 Bővebben lásd: Close Up. <https://www.closeup.org>

20 Bővebben lásd: American University, Washington, D.C. <https://www.american.edu/wcl/impact/initiatives-programs/marshallbrennan/who-we-are/index.cfm>

21 Bővebben lásd: The Heritage Academy. <https://www.heritage.org/the-academy>

rikai értékek átadására épít a K–12 korosztályban, és ezeken keresztül célja egy patrióta szemlélet formálása, valamint az amerikai történelem hagyományainak mélyebb megismertetése, amelyek természetesen formálják az alkotmányos intézmények működéséről való későbbi gondolkodást is.

A fenti csak egy példálózó felsorolás a számos kezdeményezés közül, az alábbiakban azonban részletes áttekintést is adok a programok tartalmáról.

Az első részt lezáró gondolatként megjegyzem, hogy kronologikus áttekintésben az a következtetés adódik, hogy az 1960-as évek közepétől kezdve válik központivá az a gondolat, hogy a nevelésben és az oktatásban fokozott szerepet kell kapjanak az alkotmánnyal és állampolgári ismeretekkel kapcsolatos tudásanyagok. Először a 70-es évek elejétől társul civil kezdeményezések sora, hasonló fókusszal, a szövetségi szinten megfogalmazott és felülről finanszírozott elképzelésekhez. Ezen időszak alatt a rendszerben látunk tehát közvetlenül „szövetségi létesítésű” programokat, célokat és intézményeket (pl. NCC, Constitution Day, Madison Fellowship), valamint olyan nemzeti lefedettséggel rendelkező partnerhálózatot, amelyek a célkitűzések elérésében segítenek (CCE, iCivics, CloseUp).

Az Egyesült Államok létrejöttének gyűjtópontjaként megszületett Függetlenségi Nyilatkozat létrejöttének 250. évfordulója (2026) alkalmából új lendületet kapott az állampolgári ismeretek oktatása a második Trump-kormányzat alatt az ún. America250 Civic Education Coalition keretei között.²² 2025. szeptember 25-én indult a kezdeményezés az oktatási tárca égisze alatt 40 partnerszervezettel, amelyben olyan nagyon ismert országos szervezetek is részt vesznek, mint a The Heritage Foundation, az America First Policy Institute vagy a néhai Charlie Kirk által alapított Turning Point USA, valamint a „híresen konzervatív” Hillsdale College. A koalíció főként jelentések és szakpolitikai ajánlások²³ közzétételével térképezi fel a helyzetet és tesz javaslatokat a fej-

²² Bővebben lásd: U.S. Department of Education. <https://www.ed.gov/about/news/press-release/us-department-of-education-afpi-tpusa-hillsdale-college-and-over-40-national-and-state-organizations-launch-america-250-civics-coalition>

²³ Lásd például: Doan–Butcher 2025. <https://www.heritage.org/education/report/restoring-civics-education-all-50-states>

lesztésre, a hazafiasság és az alapítás elv- és értékrendszerének nemzeti szintű iskolai népszerűsítésének a fókuszba emelésén keresztül.

Mi áll a középpontban? – Értelem és érzelem az amerikai ifjúság állampolgári nevelésében

A fenti példák kapcsán elengedhetetlen annak vizsgálata, hogy a programok:

- pontosan mit is oktatnak,
- hogyan működnek,
- mennyiben kapcsolódnak az alkotmányos identitás magyar tematikájához, tekintettel az olyan klasszikus liberális értékekre is, mint a jogállamiság vagy az élet, szabadság, tulajdon kérdései, amelyek amerikai vonatkozásban különösen kiemelt jelentőséggel bírnak.²⁴

A tanulmány megírásához vizsgált és összegyűjtött képzések főbb hangsúlyait az alábbi táblázat rendszerezi, az adatok mesterséges intelligencia (ChatGPT Module 5) által történő leválogatására építve, azoknak az alábbi szempontok és rendező elvek szerinti saját rendszerbe foglalásával:

- szakmai törzsanyag és pedagógiai megközelítés,
- struktúra és kapcsolódó tevékenységek (aktivitások),
- célok, retorika és tematikus fókusz (elsődlegesen az alkotmányos vonatkozású állampolgári nevelés kapcsán),
- értékfókusz (az alkotmányos identitás vonatkozásában).²⁵

²⁴ Néhány ilyen kapcsolódási pont első látásra is explicit, azonban párat a képzési elemek szerkezete, retorikája, illetve maga a tananyag tartalma alapján azonosíthatunk.

²⁵ Az anyagok angol nyelven történő gyűjtését követően azok a szerző által kerültek magyar fordításra, a leírások pedig, ahol szükséges, kiegészítésekre.

1. táblázat:

Program	Szakmai törzsanyag és pedagógiai megközelítés	Felépítés/Aktivítások	A hangsúlyos alkotmányos és civics témák	Értékek/ identitásfókus
Constitution 101 (NCC, National Constitution Center)	Megközelítése nem természetjogi vagy alkotmányelméleti, inkább szövegközpontú, történeti és értelmező jellegű. A képzés három alappillére épül: (a) történetmesélésen alapuló történeti alapok; (b) alkotmányértelmezési készségek fejlesztése; (c) civil párbeszéd és reflexió ösztönzése. A Constitution 101 bevezető kurzus az alkotmány alapvető ismereteit nyújtja moduláris, irányított tanterv formájában, amely elsődleges forrásokra, esetjogra és olyan gyakorlatokra épít, amelyek fejlesztik az alkotmányjogi gondolkodásmódot.	Virtuális diákprogramok, pedagógus-továbbképzések, múzeumi látogatások, interaktív kiállítások. A Peer-to-Peer Scholar Exchange programban ²⁶ jogi karok önkéntesei tartanak órákat NCC-anyagok alapján.	A Központ célja, hogy megmutassa, mit enged meg vagy ír elő az alkotmány, nem pedig párt-politikai állásfoglalások közvetítése. Kiemelt témák: alkotmányértelmezés, szövetségi berendezkedés, hatalommegosztás, a kormányzati hatalom alkotmányos korlátai, valamint polgári párbeszéd az alkotmányhoz kapcsolódó kortárs vitákkal kapcsolatban.	Az alkotmányos korlátok, az egyéni jogok (szabadság, tulajdon, tisztesség eljárás) korlátozó hatása az államra nézve.

²⁶ Bővebben lásd: American College of Trial Lawyers: National Constitution Center Partnership. <https://www.actl.com/fellows/get-involved/national-constitution-center-partnership>

Program	Szakmai törzsszanyag és pedagógiai megközelítés	Felépítés/Aktivitások	A hangsúlyos alkotmányos és civics témák	Értékek/identitásfókusz
We the People (CCE, Center for Civic Education)	Többszintű tanterv (1–3. szint: általános, középiskolai és gimnáziumi oktatás) az alkotmányos demokrácia filozófiai alapjairól, az alkotmány megszületéséről és ratifikációjáról, valamint az intézmények (Kongresszus, végrehajtó hatalom, igazságszolgáltatás) működéséről. Foglalkozik a föderalizmussal, polgári szabadságjogokkal és kortárs alkotmányos kérdésekkel. A pedagógiai megközelítés ²⁷ „active learning” típusú, diák által vezetett vitával, alkotmányos érveléssel, valamint kritikai gondolkodással.	A program legismertebb eleme a szimulált kongresszus meghallgatás: diákcsoportok előre meghatározott alkotmányos kérdésekre válaszolnak, nyitánylatokat tesznek, majd „bírák” kérdéseire reagálnak. Az iskolai, állami és nemzeti szintű versenyeket évente rendezik meg, a tanárok számára képzéseket és tananyagokat biztosítanak.	Egyértelmű cél az állampolgári identitás, kompetencia és felelősség fejlesztése. A program pluralizmust és az értelmzési sokszínűséget ösztönzi, de az értelmezéseket mindig az alkotmányos keretek között tartja. Témái: az állami funkciók (törvényhozás, végrehajtás, igazságszolgáltatás), hatalmi korlátok, fékek és ellensúlyok.	Az állami működés alapvető funkciói (törvényhozás, végrehajtás, igazságszolgáltatás), hatalom megosztás, korlátozott kormányzat, polgári szabadságjogok (például szólás- és vallásszabadság), az egyenlő védelem és a tisztességes eljárás. A tulajdonhoz vagy természetjoghoz kapcsolódó elméletek és alkotmányjogi gyakorlat (például kisajátítás, méltányos kártalanítás) csak a fejlettebb modulokban.

²⁷ Bővebben lásd: Civics Learning Project: We the People: The Citizen & the Constitution. <https://civicslearning.org/student-programs/we-the-people>

Program	Szakmai törzsanyag és pedagógiai megközelítés	Felépítés/Aktivítások	A hangsúlyos alkotmányos és civics témák	Értékek/ identitásfókusz
James Madison Memorial Fellowship	Posztgraduális ösztöndíj középiskolai történelem-, állampolgári ismeretek és kormányzati ismeretek tanárok számára. ²⁸ A program feltétele, hogy a hallgatók mes-terképzésükben jelentős alkotmányos tanulmányokat folytassanak.	Egy négyhetes Foundations of American Constitutionalism c. nyári intenzív kurzus Washington, D.C.-ben – akadémiai előadásokkal és intézménylátogatásokkal. Ezt követően a résztvevők folytatják a mesterképzésüket, legálább tizenkét kreditet teljesítve alkotmányjogi tanulmányokból. A cél, hogy osztálytermekbe visszatérve az alkotmányos kérdések mélyebb megértését adják át diákjaiknak.	A program célja a pedagógusok alkotmányos műveltségének elmélyítése, hogy az oktatásban megjelenjen a történeti, elméleti és joggyakorlati megközelítés.	Az ösztöndíjasokat az alkotmányjogi doktrínák mély ismeretére képzik, fókuszban a természetjog, a hatalommegosztás, a korlátozott kormányzás. A program intézményi jellegű, azaz nem ír elő meghatározott alkotmányfilozófiai irányt.
iCivics	Kevésbé elméleti, eljárás-központú és gyakorlatorientált. Interaktív játékokat, szimulációkat és tanári segédanyagokat kínál a K-12 korosztály számára. A diákok kormányzati szervek, jogok és állampolgári felelősségek témáit dolgozzák fel helyzetalapú tanuláson keresztül (például kampányolás, vita, döntéshozatal).	Digitális játékok, osztálytermi modulok, szimulációk, kihívások és értékelési eszközök. A tanárok ezeket beépíthetik az óráikba, különböző szinteken.	A demokratikus részvétel, felelős állampolgárság, valamint a jogok, kötelezettségek és kormányzati korlátok megértése a középpontban. Mit tehet a kormányzat, s ez mikor alkotmányos? A játékokban gyakoriak a döntési dilemmák (pl. jogok vagy költségvetési kérdések közötti egyensúly megteremtése).	Szabadság, kormányzat korlátai és az aktív állampolgári részvétel logikája.

²⁸ Bővebben lásd: James Madison Memorial Fellowship Foundation: Fellowship Eligibility. <https://www.jamesmadison.gov/fellowship-information/fellowship-eligibility>

Program	Szakmai törzsanyag és pedagógiai megközelítés	Felépítés/Aktivitások	A hangsúlyos alkotmányos és civis témák	Értékek/ identitásfókusz
Close Up Foundation	Tapasztalati (experenciális) tanulási program, amelynek keretében a diákok amerikai történelmi és kormányzati helyszíneket látogatnak (Washington, D.C., Philadelphia stb.), strukturált szemináriumokon és találkozókon vesznek részt.	Többnapos terepgyakorlatok, múzeumlátogatások, viták, workshopok és reflexiók ülések.	A diákok a gyakorlatban ismerkednek meg az állami működéssel, a jogi és alkotmányos intézményekkel (pl. Legfelsőbb Bíróság, Kongresszus), ezáltal a kormányzati funkciókat a valósághoz kötik.	Állampolgári identitás, a nemzeti szimbólumokhoz és intézményekhez való kötődés erősítése.
Marshall-Brennan Constitutional Literacy Project (American University Washington, D.C.)	Joghallgatók tanítanak középiskolásokat alkotmányjogról és érvelésről, legfelsőbb bírósági esetekre építve. Aktív, experenciális tanulás a középontban.	Heti szemináriumok, esetolvasások, szóbeli érvelési gyakorlatok és országos moot court verseny alkotmányos témákban. 2026 márciusában megrendezésre kerül a Youth Law Summit, amely a programban részt vevő fiatalokat hozza össze egy fórumon.	A program doktrínáiban egyik legmélyebb: a diákok közvetlenül az alkotmány szövegével, a bírósági logikával és az alapvető jogelmélettel dolgoznak, valamint a mindennapok tényleges alkotmányos konfliktusaival. Célja az alkotmányos műveltség fejlesztése, különösen a polgári szabadságjogok és államhatalmi korlátok terén.	Alapvető és alkotmányos jogok elmélete, bírói érvelés, hatalommegosztás és alkotmányos korlátok. Kiemelt témái: élethez, szabadsághoz, egyenlőséghez, szólásszabadsághoz és tulajdonhoz való jog.

Program	Szakmai törzsanyag és pedagógiai megközelítés	Felépítés/Aktivitások	A hangsúlyos alkotmányos és civics témák	Értékek/ identitásfókusz
The Federalist Society	A konzervatív (és libertáriánus) szervezet küldetése alapvetően az olyan alkotmányos eszmékről való diskurzus elősegítése, mint az alapítás elvei, a korlátozott kormányzat, föderalizmus, originalizmus és a jogállamiság. Főként pályakezdő és egyetemi hallgatók részére (szűk fókusz), alapvetően nem K–12 korosztályban.	Aktív a szakmai diskurzus különféle fórumainak szervezésében (FedSoc Blog, National Lawyers Convention, állami és kari szintű rendezvények). Egy Student Division keretében graduális joghallgatók és néhány esetben főiskolás (<i>college, undergraduate</i>) hallgatók hálózatokat építenek alkotmányos és jogi kérdésekről szervezett vitákkal (számos jogi karon működnek). James Kent Summer Academy;²⁹ joghallgatóknak vagy frissen végzett jogászoknak szervezett akadémiai program, amelyet főként a tudomány iránt érdeklődőknek ajánlanak.	Főbb témák: originalizmus (alkotmányértelmezés), alkotmány- és közigazgatási jog.	

²⁹ Bővebben lásd: The Federalist Society. <https://fedsoc.org/opportunities/2026-james-kent-summer-academy>

Program	Szakmai törzsszanyag és pedagógiai megközelítés	Felépítés/Aktivitások	A hangsúlyos alkotmányos és civics témák	Értékek/ identitásfókusz
The (Heritage) Academy	A The Heritage Foundation által üzemeltetett online tanfolyamok. Bevezetőt adnak a konzervatív elvrendszerbe, közpolitikai és alkotmányos gondolkodásba, minden korosztály számára nyitott, az intellektuális formálódásra helyezi a hangsúlyt.	Saját tempóban végezhető modulok előadásokkal, csoportos szemináriumok, a hagyományos gyakorlati (lásd: alább) rendszeren túlmutató képzési forma.	Az Alapítók alkotmányos gondolkodása, hatalommegosztás, szabad vállalkozás, alkotmányos szabadságjogok (a The Heritage Guide to the Constitution ³⁰ érték- és szempontrendszere alapján).	Szabadság, korlátozott kormányzat, polgári felelősségvállalás, közösség az „azonos gondolkodású” résztvevők között.
Heritage Internship & Young Leaders Program	Mentorált, gyakorlati helyek közpolitikai kutatásban, beleértve a jogi és alkotmányos tanulmányokat, szemináriumok a konzervatív politika és alkotmányos elvek témájában.	Teljes munkaidős gyakorlat Washington, D.C.-ben (csak amerikai hallgatók számára), egyetemi szemináriumok, kutatás és szakmai fejlődés.	Alkotmányos tanulmányok a közpolitikában, federalizmus, jogfilozófiai témák a konkrét gyakorlati szakterülethez igazodóan.	Köszölgélat, vezetői készségek, konzervatív közpolitikai szemlélet.
Civics Lessons & Curriculum Library (The Heritage Foundation)	Állampolgári nevelésre szakosodott tartalmak és tananyagok kompendiuma – főként a K–8 korosztályban, kiegészítő tanórai segédanyagok. ³¹	Nyolchetes online alkotmányjogi tanfolyam (külső szolgáltatótól), rövid videósorozatok az egyenlőségről és szabadságról, tudásbázis tanároknak.	Függetlenségi Nyilatkozat, egyenlőség és szabadság, az alkotmány szerkezete és alapvető jogok.	Az Alapítók eszméi, polgári műveltség fejlesztése a fókuszban.

³⁰ Bővebben lásd: The Heritage Foundation. <https://www.heritage.org/constitution>. Az Egyesült Államok születésének 250. évfordulója alkalmából a javított 3. kiadás a legaktuálisabb compendium az alkotmánnyal kapcsolatos megközelítésekről.

³¹ Bővebben lásd: Heritage: Civics Lessons and Resources. <https://www.heritage.org/curricula-resource-initiative/curriculum-library/civics-lessons-and-resources>

Program	Szakmai törzsanyag és pedagógiai megközelítés	Felépítés/Aktivítások	A hangsúlyos alkotmányos és civics témák	Értékek/ identitásfókusz
Publius Fellowship (Claremont Institute)	Semináriumalapú tanulmányok az amerikai politikai gondolkodásról és az alkotmányos rendről (Függetlenségi Nyilatkozat, Föderalista iratok, Lincoln élete és munkássága, rabszolgaság és politikai gondolkodás).	Két és fél hetes intenzív program kb. negyven szemináriummal, fiatal vezetők és pályakezdő diplomások számára.	Államalapítás elvei, természetjog, államférfiasság, alkotmányosság.	Amerikai alkotmányos identitás, polgári erény, államférfiasság.
John Marshall Fellowship (Claremont Institute – Center for Constitutional Jurisprudence)	Intenzív szeminárium az amerikai politikai gondolkodásról és alkotmányos jogelméletéről friss jogász végzősök és bírósági gyakorlók számára.	Heti, nyári program, oktatói vezetéssel zajló viták a jogfilozófia, az alkotmányértelmezés és a jogfejlődés témáiban.	Természetjog és alkotmányértelmezés, hatalomelosztás, legfelsőbb bírósági gyakorlat.	A joguralom, az Alapítók elvein nyugvó alkotmányosság fontossága.
Hillsdale 1776 Curriculum (Hillsdale College)	Tartalomban gazdag, elsődleges forrásokra épülő amerikai történelem és polgári nevelés, klasszikus oktatási modell, részletes pedagógiai útmutatóval (K–12).	Letölthető tanegységek, óratervek, források és értékelések, külön tanárképzés (képzők képzése) is a Hillsdale K–12 program keretében.	Alapító dokumentumok, az alkotmány szerkezete, polgári erények, az amerikai történelem narratívája.	Erkölcösség, polgári erény, az amerikai szabadság hagyománya.
Barney Charter School³² Initiative (Hillsdale College)	Klasszikus oktatás (<i>classical education</i>) minden tantárgyban, a szabad művészetek és a polgári erények fejlesztése, a Hillsdale K–12 program útmutatója alapján.	Folyamatos tanárképzés és konzultáció, „tagiskolák” hálózata.	Polgári nevelés beépítve minden tantárgyba, amerikai történelem, irodalom, logika és retorika összekapcsolása.	Polgári erény, erkölcsi jellem, igazság-jószág-szépség eszménye.

³² A charter school-ok kapnak ugyan közforrásokat a működés finanszírozására, vagyis államilag jóváhagyott tanterv alapján oktatnak, azonban autonóm módon működnek azon állam iskolarendszerétől, amelyben létrehozták őket.

Program	Szakmai törzsszanyag és pedagógiai megközelítés	Felépítés/Aktivitások	A hangsúlyos alkotmányos és civies témák	Értékek/identitásfókusz
Bill of Rights Institute	Ingyenes, tudományos ellenőrzésen átesett polgári nevelési és történelmi tananyagok, elsődleges források és videók, az állami szabványokhoz igazítva. K–12 rendszerben elérhető.	Tananyagok (például Documents of Freedom), videósorozatok, diákportál, tanár-továbbképzések, versenyek (például We the Students). Constitutional Academy hathetes intenzív kurzus (inaktív), ³³ MyImpact Challenge esszéverseny ³⁴ alkotmányos eszméről és állampolgári részvételről (13–19 éves korosztály).	Alapításkori elvek (First Principles), Bill of Rights, federalizmus, polgári szabadságjogok, állampolgári részvétel elvei és értékei.	Egyéni szabadság, korlátozott kormányzat, jogállamiság.
Young America's Foundation – High School & Middle School Conferences	Előadásokon alapuló szemináriumok, a Reagan-korszak alkotmányosságra és konzervatív elveire épített rendszerben, élményszerű tanulás a Rancho del Cielóban (Reagan Ranch). Felső tagozat és középiskolás korosztály.	Töbnapos konferenciák, a Reagan Ranch megtekintése, előadások, hálózatépítés, ösztöndíjlehetőségek.	Szólásszabadság, korlátozott kormányzat, amerikai kivételesség, alkotmányos szabadságok.	Hazaszeretet, vezetői készségek, személyes felelősség.

³³ Bővebben lásd: Bill of Rights Institute: Student Fellowship. <https://billofrights.vercel.app/constitutional-academy>

³⁴ Bővebben lásd: Bill of Rights Institute: MyImpact Challenge. <https://billofrightsinsitute.org/my-impact-challenge>

Program	Szakmai törzsanyag és pedagógiai megközelítés	Felépítés/Aktivítások	A hangsúlyos alkotmányos és civics témák	Értékek/ identitásfókusz
Patriot Academy – Leadership Congress & Constitution Alive!	Gyakorlati polgári nevelés bibliai, történelmi és alkotmányos alapon; coaching típusú mentorálással, vezetés mellett.	Törvényhozási szimulációk állami parlamentekben (16–25 éves korosztály), helyi “Constitution Alive!” Biblical Citizenship” tanfolyamok, Constitution Day (alkotmánynap) tananyagok.	Az Egyesült Államok alkotmányának szövege és szerkezete, jogok és kötelességek, polgári aktivizmushoz szükséges készségek.	Szabadság, állampolgárság, hogyan formálja a hit az alkotmányos identitást (a program anyagai alapján).
PragerU Kids	Audiovizuális segédletek főként K–12 korosztálynak, amelyek „klasszikus amerikai értékeket” tanítanak.	Letölthető oktatói útmutatók, sorozatok, videók, gyerekeknek szóló podcastok.	Polgári alapismeretek, amerikai történelem, pénzügyi műveltség, Legfelsőbb Bíróság és szülői jogok (egyes anyagokban).	Hazaszeretet, jellemformálás, hagyományos amerikai értékek.
Constitution Day & Constitution Camp (917 Society³⁵)	Az alkotmány oktatása, közép-pontban a 8. évfolyamos tanulók számára kiosztott zsebalkotmányokkal, események és táborok alapvető polgári ismeretek oktatása céljából.	Minden évben Constitution Day események, önkéntesek által szervezett iskolai látogatások, 5–8. évfolyamosoknak szóló táborok, mint a Constitution Camp 2024, önkéntes képzési videók.	Az alkotmány és a Bill of Rights alapjai, aktív állampolgárság.	Az alkotmány tisztelete, állampolgári büszkeség és állampolgári részvétel.

35 A teljes egészében nonprofit szervezetet Ioni Bryan irányítja, és fő célja az ifjúság jogtudatosságra való nevelésének támogatása. A szervezet elnevezése is az alkotmányközpontúságra utal, ugyanis az Egyesült Államokban az Alkotmány Napja (Constitution Day) szeptember 17-ére esik. Bővebben lásd: 917 Society. <https://www.917society.org/>

Program	Szakmai törzsszanyag és pedagógiai megközelítés	Felépítés/Aktivitások	A hangsúlyos alkotmányos és civics témák	Értékek/identitásfókusz
Ashbrook Center³⁶ – Teaching American History (Ashland University)	Elsődleges forrásokra épülő oktatásmódszertan, szemináriumi viták az amerikai történelemről, intézményekről és polgári értékekről (MAHG – Történelem és Kormányzat MA-program).	Egynapos vagy többszapos szemináriumok, posztgraduális kurzusok, dokumentumalapú tanórai források.	Alapító dokumentumok, alkotmányos viták, amerikai politikai intézmények.	Polgári műveltség értékeinek megismerése eredeti forrásokon keresztül, önkormányzás elmélete és polgári erények.
Joe Foss Institute (ASU's Center for American Civics)	2025 őszén az intézet csatlakozott az Arizona State University CAC intézetéhez. Cél: tananyaggal és tantermi látogatásokkal megalapozni a politikai gondolkodás és patriotizmus mélyebb megértését.	Rövidített tanulást segítő útmutatók és kompakt tanterv „képzők képzését” szolgáló oktatási tananyag. VIP (Veterans Inspiring Patriotism) Program: tantermi látogatásokon keresztül volt katonák hozzáakozó a hallgatókhoz a patriotizmus szellemiségét	Az amerikai republikanizmus elvei és a köztársasági államforma, hatalommegosztás és intézmények.	Alapvető jogok és kötelezettségek, a Bill of Rights, a Pledge of Allegiance.
Salmon P. Chase Center for Civics, Culture and Society (Ohio State University)	Az intézet, melyet 2023 őszén az állami törvényhozás alapított, 2025 őszén kezdte meg állampolgári nevelést célzó oktatási tevékenységét.	Többféle program és képzés, például a National Civics Bee verseny (6–8. osztályos tanulók számára), a civics fokuszú Global Education program Párizsban és Oxfordban, valamint szakmai előadások a Salmon P. Chase Society keretében – ez utóbbi kettő egyetemi hallgatóknak.	Történeti hagyományok és az alkotmányos rendszert befolyásoló tényezők, a szabad társadalmak alapjait képező nagy művek tanulmányozása, felelős vezetés és tájékozott állampolgárság.	Amerikai alkotmányos rendszer intézményeinek elvei és ideálja.

³⁶ Bővebben lásd: Ashbrook. <https://ashbrook.org/about/>

Az állampolgári nevelésre kifejezetten összpontosító képzési formák között megjelentek az ún. akadémiai típusú képzések is, amelyekre példát a fenti táblázatban is találunk. Egy másik, ettől eltérő „akadémiai forma” az ún. *classical academy*. Ezen képzési forma reneszánszának oka a kiábrándulás – a közoktatást uraló ideológiai nyomástól, az abban domináns narratíváktól és az igazán fontos (klasszikus) értékekre történő neveléstől való elfordulás. Több államban találunk alulról felfelé szerveződő, családok és alapítványok által alapított saját, önszabályozáson alapuló iskolákat, amelyek a klasszikus oktatásra helyezik a hangsúlyt, fókuszban az állampolgári nevelés alapértékeivel.

Erre a képzési formára egy jó példa lehet az Északnyugat-Ohio-ban létrehozott NOCA (Northwest-Ohio Classical Academy). Bemutatójuk kiválóan példázza a hasonló elképzelések reneszánszának alapgondolatait, és tükrözi a képzés és nevelés alapértékeit. A K–12 korosztályban az intézmény 600 diáknak ad lehetőséget a képzésre egy egységes campuson Toledo városában, és küldetése, hogy „az ifjúság elméjét és szívét képezze egy tartalomban gazdag klasszikus oktatási tananyagon keresztül”, amelynek középpontjában a szabad bölcsészet (*liberal arts*) és tudomány áll, és amelynek keretében az oktatás a polgári erényekre, valamint a morális karakterre összpontosít. Nem meglepő talán ezek alapján sem, hogy az intézmény a már fentebb emlegetett, „keményvonalas” Hillsdale College tantervét alkalmazza az oktatásban, hogy állampolgári felelősségre, valamint kritikus gondolkodásra neveljen a szókratészi módszer segítségével.³⁷ A képzés vége felé közeledve a fókusz erőteljesen az amerikai történelemre (világtörténelmi összefüggésben), az amerikai kormányzatra, valamint a politikai filozófiára épül, több féléven keresztül.³⁸ (A továbbiakban ezen képzési forma részleteinek ismertetésével terjedelmi korlátok miatt nem foglalkozunk.)

³⁷ Bővebben lásd: Northwest Ohio Classical Academy: Classical Education. <https://nocacademy.org/mission/>

³⁸ Uo.

Így lettünk és így vagyunk. Identitásformáló értékek és értékformáló identitás?

A táblázatbeli leírások tágabb összefüggésében fontos, hogy az egyes programok hogyan kapcsolódnak az alkotmányos identitás magyar Alkotmánybíróság által azonosított értékeihez. Az alkotmányos identitást az amerikai szakirodalom egy olyan politikai közösségként értelmezi, amely közös alkotmányos elkötelezettségeken alapszik, és ezen a szemüvegen keresztül ismerteti meg a fiataltságot a kormányzat szerkezetével, felépítésével és az alkotmányos értékekkel. Ezen értelmezés részeként fentebb több helyen jól láthatók az explicit átfedések az alkotmányos identitás magyar elemeivel. Ismétlésképpen ezek a következők: a szabadságjogok, beleértve a vallásszabadságot, a hatalommegosztás elve, az államforma és a parlamentarizmus elve, a jogegyenlőség, a bírói hatalom, a magyar jogrendszer alapját képező történeti alkotmány vívmányai, illetve az egyének életfeltételei, különösen az alapjogok által védelt magánszférájukat befolyásoló körülmények, továbbá a nyelvi, történelmi és kulturális hagyományok.

A képzésekben számos elem fókuszál az amerikai nép közös identitására és a társadalom speciális karakterjegyeire, amelyek alátámasztják azt, hogy mi tesz egy kormányzatot legitimé. Az immerzív és interaktivitáson, hallgatói részvételen alapuló képzési elemek és aktivitások azt a tudatot erősítik a fiatalokban, hogy nemcsak alanyai, de részesei is az alkotmányjoggal kapcsolatos párbeszédnek. Ez pedig természetesen erősíti azt a tudatot, hogy ők maguk „alkotmányos szereplők”, vagyis nemcsak jogaik, de felelősségeik is vannak.

A National Constitution Centerben több csoporttal tett látogatásaim tapasztalatai arra is engednek következtetni, hogy a történeti narratíva, körülmények és relikviák, személyek bemutatása elengedhetetlenül fontos a közös identitás kialakításához. Természetesen ebben, a korszellemnek megfelelően, helyet kaphatnak olyan hangsúlyok is, mint a rabszolgaság vagy a női jogok, de az ezekkel kapcsolatos sajátos és egyedi amerikai tapasztalatok is hozzájárulnak a közös identitás múltbéli tapasztalatainak és jelenkori értelmezésének mélyebb megértéséhez – alapvetően teljesen függetlenül a közönség egyébkénti politikai preferenciától vagy affiliációjától.

A tárlatokat sem történészek (*historians*), hanem történelemértelmezők (*historical interpreters*) vezetik. Ez pedig rávilágít, hogy az Egyesült Államok időről időre reflexíven áll hozzá saját történelméhez, és a körülmények fényében egyes korszakok vagy kérdések fontosságával változó értelmezések keretében foglalkozhat. A civilizált párbeszédre helyezett hangsúly pedig annak fontosságát is hivatott alátámasztani, hogy az egyet nem értésnek mindig alkotmányos keretek és határok között kell hangot adni.

A történelem- és társadalomtudomány tanári aspektusában a Madison program ösztöndíjasaiban megerősödik az „alkotmányoktatói” identitás, amely az osztálytermeken keresztül nyilvánvalóan sokszorozódni tud.

Az, hogy számos civil kezdeményezés, de a szövetségileg támogatott programok többsége is, az Egyesült Államok nemzeti emlékhelyein és egyéb kultikus helyszínein vezeti végig a diákokat, olyan lehetőséget biztosít, hogy beleképzeljék magukat a történelem adott szakaszába, a hely szellemébe. Ez alapvetően az alkotmányos struktúrákkal és berendezkedéssel kapcsolatos érzelmi és szimbolikus kötődést is erősíti. (Erre kiváló példa lehet a George Washington családi birtokaként a mai napig is látogatható Mount Vernon Estate, Virginia államban.)

Szinte az összes program mélységi ismereteket ad át a kormányzat szervezetről és a fékek és ellensúlyok rendszeréről, a hatalom korlátozásáról – amely elvekre a sajátosan megingathatatlan amerikai alkotmányos felfogás épül. (A magyar vonatkozásban ez a hatalommegosztás elvéhez kapcsolható.) A képzések az egyes hatami ágak szerepére összpontosítanak, valamint a szövetségi és állami szint közötti hatalommegosztásra, és hogy ebben a rendszerben milyen, a szövetségi államot korlátozó alkotmányos lehetőségek vannak.

Sok program (köztük az NCC, a Madison vagy a Marshall-Brennan) összpontosít az alkotmány bírói értelmezésére, amelynek kiemelt fontossága van az amerikai alkotmányos rendszer működésében, annak kezdeteitől fogva. E tevékenység természetesen Magyarországon sem elhanyagolható, hiszen a jelen írás tárgyát képező vizsgálat alapját is az Alkotmánybíróság egy értelmező határozata adja.

Szinte az összes program foglalkozik a szabadságjogokkal, különösen a vélemény- és vallásszabadsággal, a megfelelő eljárással, az állami hatalom korlátaiként keretezve ezeket, amely arra készíti a hallgatókat,

hogy végiggondolják, a (szövetségi és az állami) kormányzat mikor cselekedhet alkotmányosan. Természetesen ebben a körben a bíróságok mint ellenőrző szervek szerepe is fontos. A magyar összefüggésben mindez a szabadságjogokhoz és a bírói hatalom elismeréséhez kapcsolódik.

Vannak olyan programok is (például: NCC és iCivics), amelyek szimulációs elemein keresztül a hallgatók és a diákok arra kapnak lehetőséget, hogy közpolitikai célokat alkotmányos korlátok között ítéljenek meg (például: közbiztonság vs. véleményszabadság).

Az amerikai rendszer működését meghatározó klasszikus és alapvető értékek sorában kiemelkedik az élet, szabadság, tulajdon (*life, liberty, property*) hármassága, valamint a jogállamiság. Ezenkívül természetesen minden képzésben erős a szabadságjogokkal, alapvető és alkotmányos jogokkal kapcsolatos oktatás (kevésbé a K–12 korosztályban, mint inkább a felsőoktatásban részt vevőket vagy tanárokat célzó képzésekben).

A közjó vonatkozásában fontos lehet, hogy számos tanterv és képzési program keretezi úgy a kormányzati cselekvést, mint ami a közrend biztosításához szükséges, de amelyet alkotmányos normáknak kell korlátozni, vagyis a közösség szükségleteit az egyéni jogokkal szembeállítva kell mérlegelni. A magyar vonatkozásban azonosított alkotmányos identitás védelmi köre szempontjából ez az egyének életkörülményeire, magánszférájukra vonatkozó szabályok alkotása kapcsán lehet releváns, vagy akár a szociális biztonság és jólét konkrétabb összefüggéseiben.

A programok átfogó célja és fő erőssége, hogy alkotmánytudatosságot (*constitutional literacy*) teremtenek, és az önálló készségeket (tanúságtétel, vita, szerepjáték) már egészen kis kortól kezdve erősítik. Számos program igyekszik pártsemleges (*non-partisan*) maradni, amelynek okán azonban változik annak mélysége, hogy vitás politikai kérdésekkel milyen mértékben foglalkoznak. A képzésekben elsajátított értékek továbbadása és disszeminációja szempontjából pedig olyan intézményes akadályok merülhetnek fel az amerikai szövetségi rendszerben, amelyek például az egyes körzetekben létező eltérő oktatáspolitikai prioritások okán korlátozhatják a mozgásteret az ellentmondásos politikai kérdéseknek az oktatás középpontjába emelése kapcsán. Az oktatási rendszer sajátosságaiból adódóan az is amerikai probléma, hogy a kompetitívebb

programokban való részvételt nem minden oktatási intézmény és iskola engedheti meg magának.

Következtetések: Az amerikai ifjúságpolitika és az állampolgári nevelés összefüggései, vagyis alkotmányos identitás elméletben és gyakorlatban

Annak ellenére, hogy a vizsgált képzések tartalma egyértelműen és kifejezetten amerikai ifjúságpolitikai érdekeket szolgál, fontos tisztázni, hogy az Egyesült Államok nem rendelkezik kimutathatóan és kimondottan egységes, törvényi szinten rendezni kívánt, szövetségi szintű ifjúságpolitikával.³⁹

A szövetségi szinten a fiatalokkal kapcsolatosan elérendő szakpolitikai célokat az adminisztratív államműködés keretében, ügynökségeken és a különféle szakterületek közötti együttműködésen keresztül határozzák meg. Erre egy jó példa lehet az IGWYP (Interagency Working Group on Youth Programs),⁴⁰ amelyet az első részben bemutatott szövetségi jogalkotás (ESEA/ESSA) hozott létre, és az egész szakpolitikai területre vonatkozó keretrendszer működteti. Ez a keretrendszer az Educating for American Democracy (EAD): egy nemzeti (szövetségi) szintű, pártsemleges és kizárólag iránymutatás jellegű keretrendszer, amelyet szövetségi kulturális és oktatási területeken tevékenykedő ügynökségek támogatnak.⁴¹ 2019-ben a National Endowment for the Humanities és az amerikai oktatási tárca finanszírozásának segítségével hozták létre, az iCivics-nek adott támogatáson keresztül, együttműködésben a Harvard, a Tufts, valamint az Arizona State Egyetemek-

39 A szakterülettel kapcsolatos Brookings Institution elemzést lásd: Serino 2018. <https://www.brookings.edu/articles/civics-education-united-states-brown-center-report/>

40 Létrehozta az 13459. sz. elnöki rendelet (Executive Order), 2008. február 7-én. Az IGWYP üzemelteti például a youth.gov-oldalt (<https://youth.gov/>) is.

41 Bővebben lásd: Educating For American Democracy. <https://www.educatingforamericandemocracy.org/>

kel, illetve a Tufts-on működő CIRCLE intézettel (Center for Information and Research on Civic Learning and Engagement).⁴²

A K–12 korosztályt illető ifjúságpolitikai célok a fentebb hivatkozott törvényekbe⁴³ kerültek beépítésre (Lásd: ESEA/ESSA, kül. IV-A cím),⁴⁴ amely a kiterjedt és széles körű (*well-rounded*) állampolgári ismeretekre is kiterjedő oktatás finanszírozásával foglalkozik, nevesítetten az amerikai és világtörténelem-oktatás akadémiai részével (úgy diákok, mint oktatók számára).⁴⁵

A bemutatott képzési programok számos ponton mutatnak átfedést az amerikai ifjúságpolitika oktatási prioritásaival, amelyeket az alábbiakban lehetne célokként összefoglalni: (I) széles körű és kiterjedt állampolgáriismeretek-oktatás, (II) együttműködés jogi karokkal és más felsőoktatási intézményekkel, (III) bizonyítékalapú oktatás, (IV) a fiatalok bevonása vitaalapú, interaktív és experianciális eszközökkel, (V) intézményi kapacitások fejlesztése a tanárképzésben, a középfokú oktatásban történő disszemináció elősegítésére, (VI) bizonyítékalapú innováció lehetőségei a finanszírozásban, (VII) szabad és online hozzáférés az anyagokhoz.

A Constitution Day-rendezvénysorozat létrehozása (a 36 USC § 106. cikkében megfogalmazott követelményeknek megfelelően) olyan évenkénti érintkezési pontot hoz létre a hallgatóság (a társadalom széles rétegei) és az állampolgári ismeretekre való nevelés között, amelyet számos állam és intézmény rendszeresen használ az ismeretek terjesztésére, akár célzottan az ifjúság számára is. Ez párhuzamba állítható azzal a sajnos eddig sikertelen rítusteremtési kísérlettel, amelyen ke-

⁴² Az ügynökségeken átívelő együttműködés stratégiai megközelítéseinek és az ehhez kapcsolódó kormányzati céloknak a meghatározásával és leírásáról lásd: Cheri Hoffman és Karen Pittman előadását (Hoffman–Pittman 2020.). <https://forumfyi.org/wp-content/uploads/2020/04/PPT-Youth-Development-across-the-Federal-Government.pdf>

⁴³ Számos törvényt lehetne még említeni ebben a „*big picture*” megközelítésben – úgymint a Workplace Innovation and Opportunity Act vagy a Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act vagy az Individuals with Disabilities Education Act, de ezek részletes elemzésére a tanulmány tematikus fókuszára és terjedelmi korlátaira tekintettel most nincs lehetőség.

⁴⁴ Bővebben lásd: U.S. Department of Education: Student Support and Academic Enrichment Program (Title IV, Part A). <https://www.ed.gov/grants-and-programs/formula-grants/school-improvement-grants/student-support-and-academic-enrichment-program-title-iv-part>

⁴⁵ A 2025-ös ciklusban az amerikai oktatási tárca aktívan nyújtja továbbra is a fenti cél szolgálatában az amerikai történelmi és állampolgári ismeretek oktatását célzó szövetségi támogatásokat.

resztül a 2012-ben hatályba lépett Alaptörvény, elfogadása napjának emléket állítva, április 25-ét rendelte az Alaptörvény napjának tekinteni. Egy véleményem szerint szándékoltan az amerikaihoz hasonló kezdeményezés hazánkban is keretet adhatna az Alaptörvénnyel kapcsolatos állampolgári nevelés/oktatás e naphoz kötött támogatásához, azonban egy-két tudományos konferencia e napra történő meghirdetésétől eltekintve erre nem látunk példákat a hazai gyakorlatban.

Úton a magyar ifjúsági stratégia újraalkotása felé?

A hatályát veszített Nemzeti Ifjúsági Stratégia (2009–2024) fókuszpontjait több helyen lehet összevetni az amerikai ifjúságpolitika célkitűzéseivel. A magyar stratégia és az amerikai keretek összehasonlításában elsőként a különbségek bírnak jelentőséggel. A stratégia elfogadása az Országgyűlés feladata, természetesen a felelős szaktárca előkészítő munkájára építve, és konkrét formát is öltött egy határozat formájában, megújításáról azonban még nincsenek konkrét, nyilvános koncepciók.

Ezzel szemben az amerikai stratégiai célok nem egy, hanem több jogalkotási eszköz részeként kerültek meghatározásra, és a Kongresszus a célok utókövetéséről és finomhangolásáról is így gondoskodik. Költségvetési és egyéb csatornákon keresztül azok megvalósításának finanszírozásához is folyamatosan (ciklikusan megújítva) biztosít meghatározott eszközöket, ellenben a magyar szakpolitikai stratégiával, amelynek ilyen közvetlen hatása nehezen mérhető.

Az új Stratégia tervezése során jelentősége van annak, hogy a (korábbi) magyar és amerikai megközelítés tágan értelmezett céljai logikusan mely pontokon érnek össze egymással. Ezek: (I) a széles körű és kiterjedt oktatás biztosítása, az ehhez szükséges feltételek megteremtésén keresztül is (beleértve a minél szélesebb körű hozzáférést az oktatási anyagokhoz), valamint (II) a fiatalok szerepvállalásának erősítése a közéletben és bizalmuk erősítése a közintézményekben. A bemutatott példákon keresztül talán jól látható, hogy az alkotmányos identitás értékeinek az állampolgári nevelésben betöltött szerepét csak elméleti és gyakorlati oktatás kellő ötvözete mellett lehet egy új stratégia részévé tenni.

Emellett fontos tudni azt, hogy az alkotmányos identitásértékekre összpontosító állampolgári nevelést mint ifjúságpolitikai prioritást hazánkban – az amerikai tapasztalatok alapján, de természetesen tekintettel az amerikai és európai civil társadalom teljesen eltérő szerkezetére és működésére – csakis az állami és a civil szféra tényleges együttműködésében lehetséges egy új ifjúsági stratégia részévé tenni. Ez lehet a siker kulcsa ahhoz, hogy az eszköz tükrözze a célt, vagyis az írásom mottójaként az amerikai alkotmány preambulumból kölcsönvett gondolatot: hogy a szabadság áldásait biztosíthassuk utódaink számára is.

Irodalom

- American College of Trial Lawyers: National Constitution Center Partnership. <https://www.actl.com/fellows/get-involved/national-constitution-center-partnership> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- American University, Washington, D.C. <https://www.american.edu/wcl/impact/initiatives-programs/marshallbrennan/who-we-are/index.cfm> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Ashbrook. <https://ashbrook.org/about/> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Az Alkotmánybíróság 22/2016. (XII. 5.) AB határozata, Indokolás, [65]-[66]
- Bill of Rights Institute: MyImpact Challenge. <https://billofrightsinstitute.org/my-impact-challenge> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Bill of Rights Institute: Student Fellowship. <https://billofrights.vercel.app/constitutional-academy> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Center for Civic Education: Democracy depends on civic education. <https://www.civiced.org> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Center for Civic Education: Strengthening Democracy through History and Civics American History and Civics Presidential Academies for Teachers And Congressional Academies for Students. https://www.ed.gov/sites/ed/files/2019/02/CenterforCivicED2018academiesnarrativefinal.pdf?utm_source=chatgpt.com (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Center for Civic Education: We the People. <https://civiced.org/we-the-people> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Civics Learning Project: We the People: The Citizen & the Constitution. <https://civicslearning.org/student-programs/we-the-people> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Close Up. <https://www.closeup.org> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Doan, Madison Marino – Butcher, Jonathan 2025: Restoring Civics Education in All 50 States. The Heritage Foundation, 2025. 06. 13. <https://www.heritage.org/education/report/restoring-civics-education-all-50-states> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Educating For American Democracy. <https://www.educatingforamericandemocracy.org/> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Heritage: Civics Lessons and Resources. <https://www.heritage.org/curricula-resource-initiative/curriculum-library/civics-lessons-and-resources> (letöltve: 2025. 11. 30.)

- Hoffman, Cheri – Pittman, Karen 2020: Youth Development across the Federal Government. A Thought Leader Session with Cheri Hoffman. The Forum for Youth Investment, 2020. 04. 01. <https://forumfyi.org/wp-content/uploads/2020/04/PPT-Youth-Development-across-the-Federal-Government.pdf> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- iCivics. <https://vision.icivics.org/about/> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- James Madison Memorial Fellowship Foundation: Fellowship Eligibility. <https://www.james-madison.gov/fellowship-information/fellowship-eligibility> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.), Nemzeti Hitvallás.
- Northwest Ohio Classical Academy: Classical Education. <https://nocacademy.org/mission/> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Northwest Ohio Classical Academy: Classical Curriculum. <https://nocacademy.org/curriculum-maps/> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Public Law 99–500, 99th Congress (Oct. 18, 1986), 100 Stat 1783–76 – 1783–82. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-100/pdf/STATUTE-100-Pg1783.pdf> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Public Law 100–433, 100th Congress (Sept. 16, 1988), 102 Stat. 1640–1642. <https://www.congress.gov/100/statute/STATUTE-102/STATUTE-102-Pg1640.pdf> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Public Law 108–447, 108th Congress (dec. 8 2004), 118 Stat. 2809 et ss. <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-108publ447/html/PLAW-108publ447.htm> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Public Law 108–474, 108th Congress (Dec. 21. 2004) 118 Stat. 3898. <https://www.congress.gov/bill/108th-congress/house-bill/5360/text> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Public Law 114–95, 114th Congress (Dec. 10. 2015) 129 Stat. 1802, az 1965-ös ESEA (Elementary and Secondary Education Act) jogszabály megerősítése hatályában (Lásd még: 20 U.S.C. §§ 6662–6663, Subpart 3, ESEA) <https://www.congress.gov/114/plaws/publ95/PLAW-114publ95.pdf> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Serino, Louis 2018: A portrait of civics education in the United States: The 2018 Brown Center Report. Brookings, 2018. 06. 27. <https://www.brookings.edu/articles/civics-education-united-states-brown-center-report/> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- S.879, 117th Congress, 1st Session (2021–2022), Mar. 22, 2021. <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-bill/879/text> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- The Federalist Society: LINK (letöltve: 2025.11. 30.)
- The Heritage Academy. <https://www.heritage.org/the-academy> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- The Heritage Foundation. <https://www.heritage.org/constitution> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- Tribl, Norbert 2019: A nemzeti alkotmányok funkcionális változásai (2. kötet). Miskolci Jogi Szemle, 14. évfolyam, 1, 113–123.
- U.S. Department of Education. <https://www.ed.gov/about/news/press-release/us-department-of-education-afpi-tpusa-hillsdale-college-and-over-40-national-and-state-organizations-launch-america-250-civics-coalition> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- 917 Society. <https://www.917society.org/> (letöltve: 2025. 11. 30.)
- <https://www.ed.gov/grants-and-programs/formula-grants/school-improvement-grants/student-support-and-academic-enrichment-program-title-iv-part> (letöltve: 2025. 11. 30.)

